

Umetnička organizacija, kuda.org

**Transkript razgovor sa Sinišom Rešin-Tucić, Jelenom Marjanov I Ivanom Pravdićem, članovima grupe Magnet
Novi Sad, jun 2019.**

Kontekst okupljanja

Siniša Rešin-Tucić: Sećam se leta 1993. inflacija, haos, dolazak Ivana Džidića u Novi Sad sa pozivom Vujici da u Beogradu održi kurs *Kreativnog pisanja: Tradiciji avangarde*. Toga se prvo sećam.

Jelena Marjanov: Ja sam videla oglas, najavu za osnivanje grupe 'Tradicija avangarde' u Centru za kulturu Stari Grad u Beogradu, na RTSu u nekoj popodnevnoj emisiji,

Ivan Pravdić: Školu su vodili Vujica Rešin-Tucić i Ostoja Kisić, pri čemu je Vujica organizovao program *Tradicija avangarde*, gde su pozivani umetnici iz perioda 60tih i 70tih godina iz cele bivše Jugoslavije da oni sa nama razgovoraju i odazvali su se svi koju su bili u mogućnosti da dođu. Tu su velikoj meri učestvovali akteri novosadske i beogradske neovangarde 60tih i 70tih godina.

Siniša: To je bilo otprilike tri puta nedeljno i Vujica je putovao iz Novog Sada, i on je uvek pripremao nešto za školu, kao na primer traka Judite Šalgo, On je tako pokazao polaznicima da književnost nije samo rimovana pesma nego je književnost mnogo širi pojam. I glavna premisa je bila: mi ne želimo da budemo bolji pisci, nego da unapredimo sebe kao ljude.

Ivan: Poetika stvaranja je bila fokus, ali ne samo sa rečima, već da principe koje radimo sa rečima primenimo na boje, na znake, na sliku. Tako da je bio veliki broj eksperimenata koje je avangarda obradila, a koje smo mi preuzeli i to je bio uzor da napravimo svoje radove u sličnim kombinovanim medijama, mail arta, vizualne poezije i performansa i to je bio deo programa koji je vodio Vujica Rešin Tucić. Postojao je kurs *Kontradiktrijum*, koji je dve godine vodio Ostoja Kisić, gde smo kroz istoriju tradicionalne, drevne i savremene umetnosti otkrivali paradokse i kako su oni izraženi. Tako da je to bio jedan specifičan prelet kroz istoriju umetnosti, a ponajviše književnosti i poetskih postupaka. To je bila škola i čak smo se prirodno oslanjali na model Renato Poggioli *škola-pokret*. Ne znam sada tačno, ali mi smo krenuli od škole, gde smo imali prilike da sretnemo neke od umetnika za koje nikada nismo ni čuli. Tada smo imali između 17 i 19 godina, Siniša je imao 15 godina. To je bio srednjoškolski period.

Siniša: Poenta toga nije bila na društvenom angažmanu, mi se tada nismo bavili politikom u društvu, već smo bili usmereni isključivo na avangardu.

Ivan: Eksperiment i proširivanje sopstvenih kreativnih praksi. Iz te škole je iniciran performans u decembru 1993. godine u *Centru za kulturu Stari Grad* u Beogradu, simultinistički nastup većeg broja mladih autora, oko 25 do 30 učesnika, kada je bilo i najviše polaznika. Nastup 'Gens Una Sumus' je bio raštrkan po prostoru velike sale. To je bio momenat kada se uočilo da takvi nastupi ima javni prezentativni potencijal, i potencijalni javni odjek, te se nakon toga pokrenuo nov oblik rada kroz kampove, sa posebnim intenzivnijim drilom sa izdvojenom grupom učesnika koji je u bloku trajao jednu do dve sedmice. U okviru tog programa smo svaki dan kreirali zajedničke nove programe u javnom prostoru, eksterijerima na Palickom jezeru. u javnim institucijama kulture.

U tom trenutku to je grupa oko 15 do 20 mladih ljudi koji su isključivo usmereni na umetničku produkciju 24 sata dnevno. Na primer, jedna od tema je bila – samostalna reč kao vizuelni znak, pa smo

napravili gomilu tračica sa ispisanim rečima, raspoređivali smo po prostoru, stvarajući prostorne instalacije, a tu sa nama su bili i voditelji radionica i gosti koji su nas podržavali u tim procesima i upoznavali sa osnovnom terminologijom, da nas ohrabre da spoznamo da su takvi procesi stvaranja mogući. Nisu postojali nametnuti zadaci, već je svako mogao da inicira ideju, i nije bilo restrikcija, već su se ideje analizirale i tome se pričalo sa ostalim učesnicima u kampu. U takvoj atmosferi bilo je puno kolaborativnog rada, i kao ispomoć pojedinačnoj ideji ili kao zajednički autorski radovi koji su nastajali na zaleđenoj površini jezera, intervencije po napuštenim kućama u Paliću, u gradskoj biblioteci u Subotici, u kojoj je tada bio Slavko Matković.

Početak rada grupe i njena metodologija

Ivan: U takvoj atmosferi se formira naša grupa, jer se uočava kroz performanse šta je sve moguće, i u okviru kampova prirodno se artikulišemo kao grupa.

Jelena: *Akademija* je kroz svoj program već oformila grupu, tokom svih tih kampova i pre nego što je izašao prvi broj časopisa *Magnet*. Dakle, *Magnet* je najpre iniciran kao časopis grupe 'Tradicija avangarde' i onda je pokrenut prvi broj.

Siniša: To se razvijalo veoma lepo, mi smo imali javne nastupe, tu se nastavio i proces edukacije, ali u jednom momentu je Vujica (Rešin Tucić) prestao da vodi tu školu rekavši da nije bilo više interesovanja.

Ivan: Da, u stvari *Fond za otvoreno društvo* je prestao da finansira takav oblik rada i preusmerio se na podršku medijima i projektima socijalne inkluzije za razliku od ovog programa koji je bio vrlo ekskluzivan u smislu da je to bila relativno mala grupa mladih ljudi koji su se bavili samo umetnošću zarad ličnog razvoja: Miroslav Nune Popović, Jelena Marijanov, Siniša Tucić, Ivan Pravdić, Venislav Džidić, Katarina Pantelić, Nikola Popović, Marija Lončar, Vladimir Acan, Mina Vuletić, Dejan Jakovljević, itd. I u tom procesu veći uticaj na nas je imao tekstualizam i književna praksa kroz radove Vojislava Despotova i Judite Šalgo, a ne toliko beogradska praksa tog perioda koja je bila oslonjena na performans i vizuelne umetnosti

Siniša: Mi smo hteli da budemo pisci, svako od nas je radio na rukopisu svojih pesama

Ivan: Više nismo mogli da radimo u okviru škole, a opet smo se upoznali, radili smo zajedno, bilo nam je zanimljivo to što radimo, i onda smo počeli da polako izlazimo u javnost izvan dotadašnjih obezbeđenih kanala preko *Fonda za otvoreno društvo*. Započeli smo da organizujemo izložbe, poetske nastupe, da objavljujemo tekstove po drugim časopisima, ali zadržali smo taj format rada zajedno kroz susretanje i druženje, i onda smo objavili drugi broj časopisa *Magnet*, tada smo imali finansijsko administrativni problem zbog poreskih osnovica sa našom novoformiranom izdavačkom agencijom, pa smo odlučili da brzo ugasimo registraciju i zaključili smo da nemamo drugi izbor, već da izađemo na ulicu i tako ostvarimo komunikaciju u javnosti.

U tom periodu smo kao grupa radili dve izložbe, i tu smo se pojavili u ulozi producenta tačnije Nune Popović koji je pokrenuo ideju sa zbirkom omota kontra-kulture, fanzina, jer smo se trudili da formati promocija, izložbi i objava u javnosti budu što raznovrsnije, multimedijalne sa živim nastupima, sa desetak različitih izvođača performansa, fotografa, pesnika, umetnika kojima je bilo zanimljivo da probaju sve te oblike ispoljavanja. Dakle, pored tih događaja u kojima smo mi bili producenti, mi smo istovremeno realizovali promociju drugog broja časopisa *Magnet* kroz format zajedničkog performansa u kojem smo se pojavili kao autori.

Zatekli smo se u situaciji nakon prestanka rada škole, a bilo nas je još dosta na okupu, I želeli smo da radimo nešto zajedno, a sa druge strane delili smo zajedničko razočaranje zbog prestanka rada škole I finansiranja časopisa, nemogućnosti da bude nekih javnih rezultata, pokrenuli smo pitanje među nama o uličnim performansima kao formatu za dalje delovanje, I u tom procesu se definisalo najuže jezgro grupe - Tu smo bili Jelena Nune, I ja, ostali su naravno znali za planove, učestvovali u pripremama, konsultacijama, debatama oko finalnog izvođenja, neki su u tom procesu odustajali, pokušavali da nas spreče, a mi smo ostali uporni u tome. Tako da je format uličnog performansa prouzrokovao procese kroz koje se artikulisala grupa nas koji su bili spremni da realizujemo provokativni gest u javnom prostoru kao sto je *Falus Serbia*.

Jelena: Nune i Ivan su imali taktički jasno definisan plan oko izvedbe performansa, meni je bio jasan celokupni kontekst, jer radilo mi se nešto drugačije, radilo mi se nešto šokantno. I donela sam svesnu jasnu odluku da učestvujem u tome.

Metoda rada na performansima

Ivan: U galerijama nema publike, nema realnog uticaja i efekta na javnost, a mi smo vođeni činjenicom da smo kroz umetnost učinili sebe boljim, shvatili smo da možemo da kroz upotrebu umetničkih sredstvava možda pokušamo da i svet oko sebe učinimo boljim,

Za mene da je zajednička verzija događaja dominirala u našem radu.

Po mom sećanju (za nešto od pre 23 god) do ideja za performanse smo dolazili kroz zajednički razgovor, rad, igru čak smo ponekad sprovodili bihejvioralne performanse poput nadrealista, da od svakodnevice napravimo mali eksces, mali interaktivni doživljaj. To nam se činilo kao najprirodnije za način rada – jer u ukoliko smo saglasni da želimo da napravimo javni akt kojim ćemo da pokažemo čime smo nezadovoljni, da ukažemo na stvari za koje mislimo da su problem. Takvi iskazi su jednostavno nastajali jer smo se družili intenzivno svakog dana. Anarhistički dogovorno...

Jelena: Da, baš tako.

Ivan: O svemu smo mogli da pričamo, svako da kaže jasno šta hoće, čak i ako dođe do konflikata, svako je imao prava da se povuče ili da ne učestvuje (u planiranoj akciji) , najnormalnije...

Jelena: Može i da se vrati i uključi u rad nakon povlačenja i da nastavi rad.

Ivan: Za ovaj prvi konkretan slučaj *Falus Serbia* odlučili smo za realizaciju performansa tri nedelje pre izvedbe I to svesno znajući da ćemo za to biti uhapšeni. To je za nas jedan od najbitnijih osvešćujućih momenata, da znajući kako će se nešto nepovoljno završiti po nas, a da mi ne odustajući usmerimo svu pažnju na to kako da se izvedba bude što efektivnija, jer smo svesni političke provokacije koju razvijamo kroz performans.

Metod je stvaran u hodu, upravo zbog naslućene opasnosti, predočena je ideja svima šta su elementi performansa, I svako se individualno opredelio da li želi da u tome učestvuje ili ne. nije bilo ni pritisaka, ni ljutnje, već ko je spreman - uključiće se u izvedbu. Naravno ostali su tu kao podrška, ali vremenom se grupa osipala, pa je od nas 30tak ostalo destak a od 1996. a do 1997. nas ostaje još manje. Taj prvi ulični performans *Falus Serbia* smo izveli Jelena, Nune, I ja I Dejan Jakovljević koji je nosio fantomku I dobošario tokom procesije.

Bili smo ohrabreni ishodom, jer smo se dobro uradili logistiku celokupnog događaja, prijavili smo performans kao javni skup u policiji, tako da smo zvanično sproveli najavljeni događaj 'bez sadržaja'

na prijavi, ali smo naslutili da će nas privesti, I svi naši prijatelji, profesori sa fakulteta, poznanici I nekolicina novinara su se okupili oko policijske stanice I tamo nastavili javni protest dok nas nisu pustili. To je bio I plan kojim smo želeli da izbegnemo zadržavanje u pritvoru. Sve u svemu, odlično smo prošli, jer smo u toj organizaciji sproveli šok metodu u javnom prostoru, a sa druge strane I sistemu je verovatno odgovaralo da postoji neki oblik probnog balona – šta to može da bude?

I zaista, sada kada sve sagledamo, nakon što smo nas troje krenuli od Gradske biblioteke, I dok smo stigli do sredine ulice kod SANU, za nama je već išla masa ljudi, do kraja je to bila velika gužva, ali pošto smo mi bili na čelu povorke, lako nas je policija pokupila i sprovela u policijsku stanicu.

Jelena: Sledeći primer je performans *Tajna večera* koji smo u potpunosti sami finansirali, iako smo pokušali da nađemo podršku, realizovan je u potpunosti samostalno.

Ivan: pa u suštini sve naše akcije smo sami finansirali, npr *Falus Serbia*, Marija Lončar je pravila od papir-marche i tube, tada je bila studentkinja Akademije primenjenih umetnosti u Bgd, Nakon toga izveli smo *Otkrovenje* u kojem smo razbili TV i to baš ispred HQ državne televizije RTS, na mestu gde je kasnije tokom bombardovanja 1999. pala bomba. i četvrti performan *Isterivanje đavola* kroz čin bičevanja Narodne biblioteke i peti performans *Zlatne poluge* izvodimo povorku do Narodne banke Srbije samo Jelena, Nune i ja kao javni protagonisti, drugi su se povukli.

Političke implikacije

Ivan: Kretali smo se od brutalnosti do teške ironije, to jeste bilo vreme ogorčenja, to je bilo pola godine pre velike političke krize, kao umetnici smo želeli da iskažemo sav besmisao stanja u zemlji, koji je nešto kasnije eskalirao krađom izbora I velikih demonstracija 1996. godine

Siniša: Mi smo napadali ratnu politiku Miloševića, nacionalizam i institucije koje su taj režim podržavale

Ivan: U suštini, napadamo osnovne tačke moći – Predsednik, SANU, Televizija, tradicija Narodna biblioteka Srbije, Narodna banka, itd. To je označilo prvi ciklus, tih 5 performansa, međutim nama je kao umetnicima uvek bilo važno da napravimo *igru* da napravimo I istaknemo višeznačnost, dok se u dnevno-političkoj realnosti I protestima nadvadao rukopis jednosmernih poruka. Naravno u svom radu smo dobijali pretnje, pokušaje nekih intelektualaca da nas odgovore od naših namera, ali nošeni dobrim osećajem nakon prvog javnog performansa I hapšenja, bili smo na nekom specifičnom adrenalinu koji je bio nezaustavljiv.

Jelena: Nakon što su završeni studentski protesti i delimično zaustavljena kriza, uspostavljena je nova vlast u Beogradu nakon izborne krize 1996. i mi smo tada realizovali akciju *88 jaja za novu opozicionu vlast*..

Ivan: Nameranam je bila da performansom ukažemo na problem koji je bio evidentan - da se nova vlast ponašala isto kao i predhodna.

Siniša: Taj performans se može oceniti i kao preteča *Belih listića* (neoznačeni) koji se demonstrirao u krizi na izborima 2012. godine, a ukazuje na to da smenom stranaka na vlasti se ne utiče na sistemske promene.

Prestanak rada grupe

Ivan: Završen je protest, ispumpana je energija, očekivanja građana su izneverena, započeta je nova kriza I tihi kaos na Kosovu, osećao se sav taj besmisao, i zato su toliko mračni bili naši performansi tokom 1997. i zaista nakon performansa *Zaklani ste. Naše saučešće* mi jednostavno nismo imali potrebu da komuniciramo. Bilo je povremenih vidova podrške u realizaciji individualnih projekata, ali kao grupa smo se zatekli u pripremi trećeg broja časopisa Magnet koji nikada nije objavljen, ali se kasnije velik deo tog sadržaja pojavio u monografiji *Živela sloboda* u produkciji Muzeja savremene umetnosti Vojvodine, 2011. godina, tako da je materijal pripreman za treći broj našeg časopisa tu objavljen. A i nama je već tada bilo jasno, zato je treći broj pripreman kao istorizacija svega što je do tada realizovano, duži analitički tekstovi su objavljeni u časopisu *Nova Atlantida*, Slovenia, opsežni intervju sa Nunetom u časopisu *Mladina*, Slovenia, tako da smo se razišli svako svojim putem. Od marta 1999. se izmenila situacija, Nune je radio u dnevnim novinama *Dnevni Telegraf* i kada je ubijen novinar Ćuruvija (političko ubistvo) i on je otišao iz Srbije, praktično od tog vremena nismo više bili ni u kontaktu, pa ni u bilo kakvim aktivnostima.

Mi uočavamo poveznicu u političkim protestima kroz performans, da su se oslonili na naš model rada, i to je u daljem razvoju događaja od 1999. preuzeo pokret *Otpor* koji je često koristio ulični performans, brze akcije. Mi smo to zvali i 'terror-artizam', i gerilski performans, razne nazive smo inovirali da bismo i sebi objasnili formate koje smo koristili. i kada je taj rukopis prešao u opšti diskurs društvene borbe, kada više nismo ni fizički bili skupa. Nune je bio u inostranstvu, Jelena i ja smo se bavili drugim stvarima, i svi ostali su nastavili svoje individualne projekte - više nije bilo potrebe za grupom.

Jelena: Izašla sam, no nisam odustala od stvaralaštva, a nisam odustala isključivo zahvaljujući ohrabrenju i neustrašivosti koju nam je tokom škole ulio Sinišin otac, Vujica Rešin Tucić.

Refleksije javnosti

Ivan: Svima je to bilo nejasno, i policiji, i umetničkoj kritici, da li mi spadamo u performans ili u savremenu umetničku praksu, jer nismo bili bliski oko aktivnosti *Centra za savremenu umetnost* Beograd, već smo bili samo samostalno organizovana grupa individualaca. Svi smo bili studenti različitih fakulteta od ekonomije, književnosti, dramaturgije, filologije, novinarstva, itd.

Siniša: Niko se od terotičara nije osvrnuo, jedino je Jovan Despotović objavio jedan tekst dnevnim novinama *Danas*. Uglavnom smo ignorisani, ali su se pojedinci oglasili javno u trenutku kada je Nune trebao da bude osuđen, npr Bogdan Bogdanović, Filip David, i naš drug Srđan V. Tešin koji je i knjižar i koji nas je sve vreme podržavao. Uglavnom poznanici su ćutali i nisu se oglašavali, a Miško Šuvaković tek nakon 5. oktobra (politička promena 2000.) počinje da pominje *Magnet*, ali do tada nije bilo ni reči.

Ivan: Do tada nije postojao termin aktivizam u domaćoj javnosti, nije bio izgrađen diskurs pogotovo nepovezan za javni prostor u kojem smo mi najčešće radili.

Refleksija u medijima nije postojala, dominantno ignorisanje pogotovo u vreme nastajanja samih akcija, a istovremeno smo bili i napadani, na ličnom planu i poneka javna ličnost, kao Bogdan Tirnanić, mada isključivo u pisanim medijima, na elektronskim medijima nas nije bilo. Ali sa druge strane upravo internacionalni prilozima kao što je bio *Associated Press* i takođe priloga na *CNN* mreži, što je reflektovalo našu prisutnost šire i dalje od lokalnog okruženja.

Mada, sa druge strane treba uvažiti i činjenicu da nakon 2000te, baš zbog mog angažmana u Magnetu mi je omogućeno da se zaposlim kao urednik programa u instituciji kulture *SKC* (Student Cultural Centre), tačnije pozvao me je Slavko Timotijević i prihvatio moj predloženi program uz uvažavanje i

mog prethodnog angažmana, pa sam počeo da radim za državnu instituciju.

Potom, 2005. godine je realizovana velika izložba ‘*O normalnosti*’ u *MSUB* (Muzej savremene umetnosti Beograd) u kojoj je uvrštena grupa *Magnet* i kasnije retrospektivna izložba ‘*Živela sloboda*’ u *MSUV* (Muzej savremene umetnosti Vojvodine) 2011. Konačno, promenili smo se, pronašli smo drugačije načine da se izrazimo. To je dobro da smo nastavili, Siniša je realizovao čitav niz knjiga, ja sam se nakon pet godina rada u produkciji *SKC* povukao, usmerio na autorski rad i kasnije na rad na Univerzitetu.